

Ірина ЗАГАРНИЦЬКА

Ключові слова: інформаційна революція, інформаційне суспільство, розвиток дитини.

*Зупинити поступ цивілізації
неможливо – інформаційний бум
так чи інакше матиме свій вплив
на розвиток соціуму, – тож
збереження духовного світу
дитини від його негативних
проявів, спрямування
її розвитку з урахуванням усіх
загроз інформаційного суспільства
має стати одним із центральних
завдань дорослих і,
найперше, – батьків.*

УДК 141.7:[316.423.3:004]-053.4/6

ДИТИНСТВО В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

© Загарницька І. І., 2011

а порозі третього тисячоліття напруми розвитку цивілізації безпосередньо пов'язують із становленням нової соціальної реальності, в якій інформація не лише виходить на пріоритетне місце серед критеріїв прогресу людства, а й суттєво впливає на життєдіяльність людського співтовариства, видозмінюючи середовище існування кожної особистості. Темпи появи новітніх технологій удосконалення засобів зв'язку та комунікаційних мереж, комп'ютеризація усіх сфер суспільної діяльності не можуть не вражати, якщо врахувати, що з моменту виникнення персонального комп'ютера ще не минуло й 30 років. За цей період він з «дива» легко перетворився на постійного і незамінного супутника людини, тоді як телевізору для досягнення подібної поширеності свого часу знадобилося понад 40, автомобілю ж – майже 70 років.

Цілком закономірно, що динамічна комп'ютеризація життя людства стала своєрідним викликом кожній країні світу, спонукаючи до усвідомлення значення інформаційно-комунікаційних технологій як найважливішого ресурсу життєдіяльності суспільства ХХІ ст. та гостро поставивши питання про становлення його нового типу – інформаційного. Про розуміння провідними державами глобальності зазначених наслідків свідчить внесення питань використан-

ня сучасних інформаційних технологій у Декларацію цілей тисячоліття ООН 1990 – 2015 рр., де вони розглядаються вже не лише як потреба розвитку окремого сектора економіки, а як умова сталого розвитку й окремої країни, і будь-якої особистості. І хоча перехід різних країн від індустріального до інформаційного етапу розвитку відбувається нерівномірно, немає сумніву, що вказана тенденція найближчим часом приведе до якісних змін життя кожної людини та цивілізації загалом. Підтвердженням цієї думки є те, що вже в грудні 2003 р. під час проведення I стадії Всесвітнього самміту з питань інформаційного суспільства питання побудови глобального інформаційного суспільства було порушено представниками 161 країни в контексті окреслення глобальної проблеми «цифрового розподілу». Однією з причин такої міжнародної уваги стало те, що навіть за цей короткий період становлення інформаційного суспільства привело до виникнення нових соціально-політичних «кордонів», усе помітнішого поділу світових держав та окремих громадян на «інформаційно багатих» і «інформаційно бідних». Причому перебування в останній категорії є загрозливим як для держави, так і для особистості. Якщо в масштабі держави цей показник кардинально впливає на міжнародний імідж, соціально-економічний розвиток, рівень конкурентоспроможності, інвестиційну привабливість та загалом на «обличчя» громадянського суспільства, то окремому індивіду «інформаційний вакуум» загрожує втратою перспектив реалізації особистісного потенціалу і поступовим «випадінням» із життя соціуму.

Аналіз присвяченої даній проблемі літератури засвідчив, що сьогодні навряд чи є більш популярна тема, ніж глобальна інформаційна революція й ті наслідки, які вона вже викликала або до яких приведе у майбутньому. Серед небайдужих можна виділити декілька груп із різним ставленням до цієї проблеми. Одні з радістю очікують на зміни, виголошуючи їх початком

і головним змістом нової ери в історії людства, інші негативно сприймають зазначені процеси, передбачаючи ускладнення життя пересічної людини та її занурення у віртуальний світ, достатньо далекий від дійсності. Треті визнають нові можливості та перспективи, які відкривають інформаційні технології, проте усвідомлюють і загрози, що потребують своєчасного попередження. Нам ближчою є третя позиція, яка дає змогу прискіпливо зважити усі «за» і «проти» даного етапу розвитку цивілізації, проаналізувати найвагоміші тенденції та відшукати відповідь на низку актуальних питань. Серед них, зокрема, такі: що нового несуть людству ці зміни та які загрози для людини і особливо для молодого покоління вони містять?

На осмислення процесів становлення інформаційного суспільства та особливостей розвитку людства у нових цивілізаційних реаліях спрямована нині увага багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Серед перших слід відзначити праці таких авторів, як: С. Алстром, Д. Белл, З. Бжезінський, К. Боулдінг, К. Бьорд, Н. Вінер, Б. Гейтс, Д. Гелд, Е. Гелнер, К. Гірц, П. Друкер, Р. Йенсен, М. Кастельс, Е. Лемберг, Дж. Ліхтгайм, Г. Маклюен, Р. Макрідіс, Д. Рісмен, М. Роуз, Е. Тоффлер, М. Фріден, Ф. Фукуяма та ін. До кола українських та російських науковців, які розробляють дану проблематику, увійшли, зокрема: Р. Абдеев, С. Андреев, І. Арістова, В. Бебик, Л. Березовець, В. Білоус, А. Гальчинський, О. Голобуцький, В. Горбатенко, Г. Грачов, А. Данілін, О. Дубас, Т. Єршова, Я. Жаліло, О. Зернецька, В. Іноземцев, С. Кашавцева, І. Коліушко, В. Коляденко, О. Литвиненко, Є. Макаренко, А. Ракітов, О. Соснін та ін.

Як стверджує Р. Абдеев, особливий інтерес у дослідників викликають такі питання, як сутність феномена інформації і з матеріального, і з філософського погляду; взаємодія техніки і природи в межах інформаційного суспільства; взаємовплив інформації та людини тощо [5]. У роботах представників зазначених напрямів

підкреслюються здебільшого позитивні для суспільства наслідки інформаційної революції. Передбачається, що насамперед виграє економіка, оскільки новітні технології стимулюватимуть зростання ефективності праці та стануть найважливішим чинником поступу глобалізації. Гуманітарна сфера також не залишиться в програті, оскільки інформатизація людства, миттєво поширюючи світом наукові відкриття будь-якої країни, значно підвищить якість освітньої діяльності, сприятиме поглибленню міждержавного діалогу, прискорить формування і розвиток глобального соціокультурного простору, збагаченого цінностями кожного народу, етносу та соціального прошарку. Сучасні інформаційні технології позитивно вплинуть і на процеси демократизації суспільства та функціонування його інститутів, адже діяльність посадових осіб і громадських рухів перебуватиме під своєрідним «інформаційним мікроскопом» і швидко одержить відповідну оцінку.

Навіть окреслені перспективи дають змогу визнати значну користь інформаційної революції для кожної країни та світового співтовариства в цілому. Разом з тим заслугоує на увагу й інший погляд, за яким вказані позитивні наслідки – лише один бік медалі. Нове інформаційне середовище існування людини динамічне, хаотичне, непередбачуване, тож за ейфорією від блискучих перспектив усе чіткіше починають проявлятися й приховані загрози. Зокрема, вплив інформаційних та комунікативних технологій на всі сфери людського життя поступово трансформує суспільство, надаючи пріоритет вже не власності, а здобутому освітньому рівню і наявним знанням як головним чинникам соціальної диференціації та добробуту особистості [9, 72]. Привілейований прошарок соціуму починають утворювати ті, хто володіє інформацією, інші поповнюють категорію бідних. Ураховуючи, що поняття «якісна освіта» в усьому світі дедалі тісніше пов'язується з поняттям «гроші», легко передбачити, що в найближчому

майбутньому ця проблема набуде глобального масштабу.

Крім того, в інформаційному суспільстві людина безнадійно програє новітнім технологіям, перетворюючись на своєрідний придаток комп'ютера та втрачаючи здатність самостійно і креативно мислити. І справді, навіщо примушувати себе до творчого пошуку, якщо за допомогою комп'ютера можна легко здійснювати не лише масштабні обчислення, а й отримати безліч варіантів дизайнерських проєктів, музичних тем та стилів живопису. І це в той час, коли для гармонійного життя людини в інформаційному суспільстві нагальним є поєднання стійкого світогляду, особистісної свободи з високою психологічною лабільністю, здатністю творчо засвоювати, осмислювати і відтворювати одержану інформацію та знання [6, 26].

Сюди ж можна додати й вплив на людину сформованого мережею Інтернет нового середовища міжособистісної взаємодії. Оскільки комунікації в режимі онлайн нині практично не відрізняються від спілкування в реальному часі та просторі, то своєрідні «кіберпротези» – віртуальні спільноти та розваги – швидко підмінюють суспільні ролі індивіда комп'ютерними симуляціями. У цьому примарному середовищі омріяний особистістю успіх досягається легко, швидко і невимушено, що вже само по собі – вагома причина її прагнення повертатися сюди знову і знову. Штучна досконалість віртуального світу руйнує усталені орієнтири соціального життя, стимулює викривлення свідомості людини та призводить до втрати нею зв'язків із суспільством. Недаремно, як зазначає Н. Марчук, усе більшого поширення набуває поняття «комп'ютерно залежна людина» [2, 212].

Пригадаймо й те, що інформаційна революція істотно змінює умови взаємодії не лише грошей, влади та знань, а й моралі та культури особистості, призводить до витіснення змісту формою, а мети – засобами її досягнення. Яскраві приклади цієї тенденції можемо спостерігати у вчинках

нинішнього бомонду, «зіркове» життя якого сучасні мас-медіа висвітлюють за правилом американських продюсерів: «Говоріть про мене що завгодно, тільки прізвище пишеться без помилок». Закручений зусиллями ЗМІ інформаційний вир стрімко огортає людину, перешкоджаючи пошуку справді потрібних знань. Занурення в середовище, сповнене агресивним «інформаційним сміттям», завдає все більшої шкоди її людській сутності: стимулює вкорінення примітивних прагнень, нівелює цінності та ідеали, атрофує волю й почуття, провокує особистість на неадекватні вчинки. В даному контексті можна з упевненістю стверджувати, що сучасна масова культура, інформаційний простір якої сповнений комерційними концертами, мільйонними накладами книжкових бестселерів, компакт-дисків, відеопродукції, виступає не лише невичерпним джерелом одержання надприбутків, а й одночасно – потужним чинником руйнації духовних засад суспільства [11, 58].

Зрозуміло, що становлення інформаційної цивілізації не зупинити, оскільки це об'єктивний і закономірний процес. Однак окреслене вище змушує усвідомити гостроту питання інформаційної безпеки та збереження самотності особистості. В сучасну епоху необхідність осмислення подальшої долі людства набуває надзвичайної гостроти як у сфері теоретичного осмислення місця людини у просторі новітніх технологій, так і в зв'язку з нагальною потребою пошуку нових підходів до виховання людини. Вирішення цього завдання, як і перспективи сталого розвитку суспільства, безпосередньо залежать від здатності даного суспільства забезпечити формування «людини третього тисячоліття» – гармонійно розвинутої, наділеної цілісним розумом і творчою уявою, досконалим естетичним сприйняттям і високою духовністю; обізнаної в інформаційних технологіях, здатної об'єктивно оцінити їх місце у сучасній дійсності і, головне, відповідно до цієї оцінки вибудувати власну життєдіяльність. Водночас в окресленому

науковцями проблемному полі практично не знайшлося місця для аналізу розвитку дитини в новому інформаційному світі, особливостей її входження в загальнолюдську інформаційну мережу. Така «неувага» до дитячого періоду становлення особистості тим більш дивна з огляду на те, що саме в ньому закладаються основні життєві стратегії розвитку людини та формуються якості, вирішальні не лише для її майбутнього, а й для подальшої долі суспільства загалом.

Наголошуючи на останній тезі, разом з тим зазначимо, що становлення підростаючого покоління відбувається у цьому ж таки інформаційному суспільстві, під впливом окреслених вище переваг і загроз. Проблема «дитина та інформація» вже нині набуває надзвичайного світоглядного та методологічного значення, оскільки на відміну від дорослих дитина зникає до новітніх технологій практично з моменту народження. Прикладів багато, і всі вони, як правило, свідчать про користь інформаційних технологій для старшого покоління: все частіше за малечою не гірше за гувернантку доглядає веб-камера, реального викладача з успіхом замінює віртуальний репетитор, а вчасно подарований дитині мобільний телефон забезпечує збереження нервової системи батьків... Водночас цікаво проаналізувати, які перспективи інформаційне суспільство відкриває саме для дитини?

Першим і найголовнішим є те, що у ньому зростає її самотність. Адже внаслідок завантаженості роботою в сучасних батьків для спілкування зі своїми дітьми залишається тільки 2–3 години на добу. Чи можливо за цей час встигнути приділити необхідну увагу їхнім інтересам, думкам і запитам? Тим більше, що часто батьки навіть не знають, як потрібно займатися із власною дитиною, про що вона думає, в які ігри грає, що її захоплює або як вона сприймає навколишній світ. До того ж більшість дорослих не дуже й прагне повною мірою використати і цей обмежений час. Складається враження, що вони,

прагнучи мати дітей, не завжди готові до батьківства. Якщо на сердечну розмову з дітьми не вистачає ні сил, ні бажання, то спільна гра інколи розглядається взагалі як щось виняткове. Тож не дивно, що такі стосунки призводять до відчуження малюка, а згодом і до розриву поколінь. Саме в цьому, на нашу думку, і міститься головна причина проникнення високих технологій навіть у раннє дитинство. Адже вакуум спілкування заповнюють комп'ютер чи телевізор, що з успіхом замінюють дитині мамині колискові та казки. І в цьому випадку рекомендації фахівців щодо потреби ознайомлення малюка з комп'ютером не раніше 8 – 9 років не беруться до уваги, оскільки все частішими стають випадки, коли він уперше дізнається про можливість комп'ютера мало не з цelloшок, а з телевізором починає «спілкуватися», як тільки навчиться сидіти. Батьки у захваті від цього чудового подарунка інформаційної епохи – дитина «при справі», зосереджуючись на екрані чи моніторі, вона нікого не відволікає.

Однак так легко відпускаючи дитину в світ високих технологій, чи замислюються дорослі про користь для розвитку малюка раннього занурення в інформаційне середовище, про його здатність протистояти агресивному впливу цього середовища? Не встигаючи за часом, дорослі почали забувати про ціннісне ставлення до дитини як до майбутнього носія духовної культури людства та кинули її у світ інформаційних технологій. Стимульована таким чином внутрішня самотність надзвичайно ускладнює можливості дитини налагоджувати живий діалог з оточуючим світом, загострює прояви конфліктності у відносинах з іншими людьми. Порушення взаємозв'язку між світом дорослих і дітей не дає останнім можливості гармонізувати відносини зі світом природи, повсякденною реальністю та мистецтвом, що цілком закономірно знищує самотність образу дитинства.

За даними ЮНЕСКО, сучасні трип'ятирічні діти дивляться на екран теле-

візора 28 годин на тиждень, тобто близько 4 годин на добу, а діти віком 7 – 15 років – майже у 2 рази більше [10]. І саме він, уже не стільки знайомлячи малюка з навколишньою дійсністю, скільки виступаючи її конструктором, закладає підвалини його особистості, формує та розвиває світогляд і смаки, виховує погляди на оточуючий світ. Ефективність впливу на дітей телевізійної інформації ґрунтується, насамперед, на яскравості та образності її подання, поєднанні слухового сприйняття тексту з картинкою та музично-звуковими ефектами, які легко активізують емоційно-оцінювальні чинники засвоєння. Крім того, екранна культура завдяки своїй «кліповості» швидко занурює дитину в іншу (візуальну) реальність, втягує її в особливі, змінені стани свідомості. Бурхливий потік критично-негативної інформації, агресивна пропаганда цинізму, культу грошей та всюдозволеності, якою сьогодні займається, наприклад, вітчизняне телебачення, інакше як справжнім вбивством людської душі і назвати складно. Жорстокі реалії навколишнього життя, що смакуються у найкривавіших подробицях, сцени вбивства, пограбувань та насилля щодня засмічують свідомість дитини. Найбільш незахищеними в даній ситуації виявляються найменші діти: якщо підлітки здатні більш-менш критично оцінювати те, що відбувається на екрані, можуть переключити канал чи просто вимкнути телевізор, то малюки дивляться все підряд – рекламу, бойовики, фільми жахів, засвоюючи подані у них зразки поведінки, критерії краси та справедливості. На жаль, давно відійшли у минуле чудові дитячі пізнавальні передачі, а тих, що залишилося (будемо відверті, далеко не шедеврів), дуже мало. Натомість ефірний простір заповнила реклама цілої низки «дуже потрібних» дитині речей. Нині, коли підрастає перше «екранне» покоління, наслідки такого «виховання» стають все очевиднішими. Серед них – збільшення кількості дітей-наркоманів, правопорушників, алкоголіків. Принаймні півний алкоголізм

нині постає цілком реальною загрозою для 13 – 14-річних, а 2 % молодших школярів під час анонімного анкетування зізнаються, що вперше спробували палити у віці 8 – 9 років [4].

Усе це – наслідки впливу масової культури, яка принижує особистість до рівня тварини, знецінює людське життя та «оспіває» плотські насолоди. Через те, що дана культура завдяки доступу до широкої аудиторії є насправді масовою й до того ж добре технічно оснащеною, її вплив стає надзвичайно небезпечним для молодого покоління, завдає непоправної шкоди її духовному світу, стимулює в неї моральну нерозбірливість, заважає формуванню справжніх загальнолюдських духовних цінностей та життєвих ідеалів – гідності, порядності, здатності до співпереживання. Суспільство вже отримало показові результати зазначених процесів: лише за останній рік в Україні підлітки скоїли 342 злочини, близько 62 % цих злочинів учинили підліткові групи. Майже 1,5 тис. правопорушень здійснили діти-сироти. За рік міліція затримала більше ніж 7 тис. неповнолітніх, серед яких 4 тис. – у віці до 14 років! [8]

Негативу додають і сучасні комп'ютерні ігри, які діти починають опановувати ще з дошкілля і в більшості яких широко представлені елементи насильства та еротики. Тоді як у багатьох країнах світу подібні розваги на шляху до прилавків магазинів проходять сувору процедуру маркування залежно від віку користувачів, в Україні через відсутність критеріїв відбору цієї продукції їх розповсюдження практично не регулюється. Якщо, наприклад, у Великій Британії лише 2 % комп'ютерних ігор отримують сертифікат «Дітям до 18»; у Франції, Австралії та Бразилії за продаж ігор з провокацією насилля, нецензурними словами та кривавими сценами стягується штраф \$10 тис., то в нашій державі подібні ігри є у вільному продажі і без перешкод руйнують культуру і духовність молодого покоління [3].

Комп'ютерна реальність за рахунок су-

персучасних ефектів, яскравої картинки, реалістичних подробиць легко втягує дитину в новий світ неперевершених можливостей та незабутніх відчуттів. А невдовзі у неї чітко формується уявлення про «два світи». Перший – комп'ютерний, який дитина здатна змінювати на власний розсуд і звідки так не хочеться виходити (тим більше, що цей світ наполегливо огортає її, обцяючи нові розваги і пригоди). Другий – сіра та буденна реальність, де дитина змушена відчувати себе маленькою та слухатися дорослих. Тож не варто дивуватися щорічному збільшенню у світі кількості комп'ютерно залежних дітей, які розглядають віртуальну реальність як найкращу схованку від справжнього життя. Окремої уваги в цьому контексті заслуговує мережа Інтернет, до якої вже вільно заходять сучасні 5–6-річні діти. Там навіть на безневинних, здавалося б, сторінках вони можуть натрапити на що завгодно: від фотографії оголеного тіла або ще більш відвертої сцени до «рецепта» саморобної вибухівки. Недаремно у всьому світі безпека дитини в мережі Інтернет стала, без перебільшення, глобальною проблемою [7; 10]. І хоча й лікарі невтомно нагадують батькам, що без дисплея перед очима дитина набагато краще збереже зір і поставу, слід визнати, що комп'ютер сьогодні – найулюбленіша іграшка сучасних дітей, іграшка, яка здатна не лише «розфарбувати» у яскраві кольори кожен день дитячого життя, а й погіршити здоров'я малюків та поставити під сумнів формування і гармонійний розвиток їхнього духовного світу.

Щоправда, інколи дорослі намагаються відвернути увагу малюка від монітора чи екрана за допомогою цікавої дитячої книжки в яскравій палітурці. Однак це дуже рідко вдається: сучасна дитина всіма засобами уникає процесу читання, віддаючи перевагу телевізору, відео чи комп'ютеру. Це черговий наслідок інформаційної революції: на відміну від попереднього («книжкового») сучасному поколінню зручніше одержувати інформацію через відеоряд, що, до речі, засвідчують і

популярні нині дитячі журнали коміксів, які можна вважати своєрідним компромісом між книжкою та фільмом.

Як бачимо, сучасне інформаційне соціокультурне середовище, завдячуючи своїй насиченості та інтенсивності, різноманітності та полярності цінностей, багатоканальності впливів на дитину містить багато загроз для становлення її особистості. Разом з тим кожна з наведених характеристик забезпечує неосяжні можливості для навчання, творчості та розвитку малюка. Адже зупинити поступ цивілізації неможливо – інформаційний бум так чи інакше матиме свій вплив на розвиток соціуму, – тож збереження духовного світу дитини від його негативних проявів, спрямування її розвитку з урахуванням усіх загроз інформаційного суспільства має стати одним із центральних завдань дорослих: представників влади, вчених, юристів, філософів, психологів, освітян, експертів у галузі культури та комунікацій. Причому в даному «переліку дорослих» надзвичайної ваги набуває роль батьків. Навіть якщо зменшення кількості реклами на вулицях та впорядкування інформаційної «хмари», яка огорнула суспільство, від них і не залежить, то нівелювати негативний вплив на малюка «блакитного» екрана або підібрати відповідну до його віку комп'ютерну розвивальну програму їм цілком під силу. Дитині так чи інакше доведеться жити в інформаційному суспільстві, тож завдання батьків допомогти їй пройти нелегкий шлях до інформаційної культури, яка забезпечить не лише умови для креативного розвитку дитини в наявному інформаційному середовищі, а й захист від інформаційного маніпулювання в майбутньому. Саме дорослим належить навчити малюка орієнтуватися в інформаційному світі, працювати з його об'єктами та повною мірою використовувати можливості, що вони містять, – комунікативні, пошукові, розвивальні.

Зокрема, якщо головною метою спілкування дитини з «блакитним» екраном обрати користь для її розвитку, то най-

гіршим варіантом буде дозволяти дитині дивитися все підряд – фільми, рекламу, шоу-програми. Формування інформаційної культури малюка вимагає прискіпливої селекції інформаційного потоку, чіткого поділу передач на потрібні та шкідливі. Доцільним буде і скорочення часу перебування дитини перед телевізором. Адже, за оцінкою експертів, 10 годин телевізійних сеансів на тиждень зменшують творчий потенціал дитини на чверть, 2 години на день – майже наполовину. Якщо дошкільня дивиться телевізор більш ніж годину на день, воно може втратити 90 % соціальної активності [1].

Та й комп'ютер при розумному його використанні здатен стати незамінним помічником у процесі розвитку дитини. Наприклад, психологи і педагоги давно помітили, що в процесі комп'ютерних занять значно покращуються пам'ять та увага дітей. У них формуються наочно-образне мислення, вміння планувати та прогнозувати результати своїх дій. Особливо корисним, зокрема, він може стати для маленьких дітей, які, не володіючи звичкою довільного запам'ятовування, за допомогою комп'ютера одержують більш яскравий та емоційний виклад матеріалу, що свідоміше засвоюється та довше запам'ятовується. Крім того, діти, яким не подобається математика, можуть із задоволенням поринути у цікавий світ цифр за допомогою захоплюючих комп'ютерних ігор. Для малюків, яких ваблять далекі подорожі, існує можливість відвідати у віртуальній реальності й екзотичні країни, й інші галактики. Комп'ютер здатен допомогти й дітям, які мають певні складнощі з письмом, привчаючи помічати і виправляти власні помилки.

Позитивний вплив заняття з комп'ютером матимуть і для розвитку наочно-моторної координації дитини, адже в більшості ігор їй доводиться поєднувати дії рук з певною дією на моніторі. Причому однаково корисними будуть і клавіатура, й джойстик. В іграх так званого аркадного типу (зустрічі з неочікуваними загрозами,

гонитва, постріли і т. ін.) легко розвивається швидкість реакції дитини, точність дій. Якщо в малюка є певні проблеми з координацією рухів, саме аркадна гра здатна невимушено поліпшити його рухові здібності. Корисними подібні ігри можуть бути і для занадто непосидючої дитини, аби «випустити пару», і таким чином полегшати процес зосередження на інших завданнях. Загалом, завдячуючи комп'ютеру, діти вчаться долати труднощі, набувають уміння зосереджуватися на навчальному завданні, запам'ятовувати умови, виконувати їх правильно. В малюка виховуються вольові якості особистості: самостійність, зібраність, формується цілеспрямованість, розвивається потяг до творчості. Зрозуміло, що батькам слід уважно стежити за відповідністю комп'ютерних ігор віку дитини (про що говорилося вище) та уникати тих, які можуть зашкодити її моральному здоров'ю.

Те саме стосується і «подорожей» дитини в мережі Інтернет, яку дорослі здатні зробити більш безпечною. Крім використання існуючих нині контент-фільтрів (їх ще називають «інтернет-няньками»: Panda Platinum Internet Security, Child Stop, Surf Watch, CyberSitter, Net Nanny), призначених блокувати доступ дитини до сайтів з «чорного списку», необхідно наполегливо формувати в неї внутрішні моральні регулятори, аби у потоці інформації провести своєрідну межу між «добре» і «погано».

Висновки. Як бачимо, комп'ютер – корисна річ, здатна допомогти дитині розвинути безліч потрібних навичок. Проте це можливо за умови дотримання золотого середина. Комп'ютер не здатен за одну годину перетворити дитину на генія. Комп'ютерні заняття, як і будь-які інші, також вимагають часу, правильного застосування і терпіння з боку дорослих. Саме за такої умови комп'ютер допоможе дитині зануритись у новий захоплюючий світ, одержати позитивні емоції від власної інтелектуальної діяльності. Як терплячий учитель, надійний помічник або веселий товариш він зможе супроводжувати малюка у навчанні та розвагах, дарувати йому нові знання чи насолоду від цікавих ігор. Якщо спілкування з комп'ютером не стане заміником рухливих ігор з однолітками чи прогулянок на свіжому повітрі; якщо кожна нова комп'ютерна гра чи переглянута телепередача допоможуть малюкові виявити свої здібності та стимулюватимуть творчість; якщо дитина засвоїть правила безпеки перебування в інформаційному світі; якщо в першу віртуальну прогулянку з нею вирушить дорослий, контролюючи весь маршрут «подорожі» та роблячи його максимально корисним, – можна сподіватися, що перші кроки дитини в інформаційній мережі стануть запорукою її щасливого життя і в інформаційному суспільстві.

Література

1. **Колісник В.** Телевізор калічить дітей / В. Колісник [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sd.org.ua/news.php?id=1859>
2. **Марчук Н. В.** Інформаційна цивілізація: соціальні риси віртуального феномена / Н. В. Марчук // Наука. Релігія. Суспільство. – Донецьк: 2003. – № 4. – С. 209–214.
3. **Павлик Л.** Жорстокі ігри для дітей / Л. Павлик [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tabu.org.ua/?fname=1196113790&level=1&templ=t1>
4. Як говорити з дитиною про куріння [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://petdnep.r.at.ua/publ/1-1-0-8>
5. **Абдеев Р. Ф.** Философия информационной цивилизации / Р. Ф. Абдеев. – М.: ВЛАДОС, 1994. – 336 с.
6. **Бортко Г. Н.** Национальные стратегии информационного общества: преимущества и условия реализации в Украине / Г. Н. Бортко // Информ. общество. – 2004. – № 2. – С. 25 – 29.
7. **Дубинянская Я.** Виртуальная прогулка по чистому интернету // Зеркало недели. – № 4 (379). – 2 февраля 2002 г. – С. 9.
8. **Иванов И.** Ранняя преступность /И. Иванов// Зеркало недели. Украина. – № 12. – 1 апреля 2011 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/LAW/rannyyaya_prestupnost-78754.html
9. **Иноземцев В. Л.** «Класс интеллектуалов» в постиндустриальном обществе / В. Л. Иноземцев // Социс. – № 6. – М.: 2000. – С. 67–77.

10. **Смирнова Е. О.** Международный симпозиум «Альянс во имя детства» / Е. О. Смирнова [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://vedhost.com/public/rus/lit/psychology/contemp/ISSUES/1901/011/011141.htm>
11. **Черникова В. Е., Молчанова Е. Н., Климов Л. Е.** Масс-медиа в культуре информационного общества / В. Е. Черникова, Е. Н. Молчанова, Л. Е. Климов. – Ставрополь: ООО «Мир данных», 2007. – 142 с.

Резюме

• У статті розглядаються цивілізаційні наслідки інформаційної революції, аналізуються загрози та переваги становлення інформаційного суспільства для розвитку особистості дитини. Наголошується, що засвоєння дитиною інформаційної культури з допомогою дорослих є умовою її креативного розвитку, а також захистом від інформаційного маніпулювання у майбутньому.

• В статье рассматриваются цивилизационные последствия информационной революции, анализируются угрозы и преимущества становления информационного общества для развития личности ребенка. Отмечается, что усвоение ребенком информационной культуры с помощью взрослых является условием его креативного развития, а также защитой от информационного манипулирования в будущем.

• Article considers the civilizational implications of the information revolution, examines the threats and benefits of information society for the development of a child. It is noted that a child learning information culture with help of adults is a condition of its creative development and protection of information manipulation in the future.